

VLIZINE

jrg. 7, nr. 10-11-12 (oktober-november-december 2006)

Hét e-zine met praktische informatie over onderzoek en beleid door en voor Vlaamse mariene wetenschappers.

Deze gratis on line uitgave van het Vlaams Instituut voor de Zee vzw verschijnt maandelijks en wordt verspreid onder alle geïnteresseerden.

V.U.: Jan Mees

Redactie: Jan Seys

Reacties naar jan.seys@vliz.be

Het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) wil via dit e-zine maandelijks informeren over de eigen activiteiten en die van onderzoeks- en beleidsgroepen in Vlaanderen actief in de mariene en kustgebonden wetenschappen. Alle nuttige informatie van uw kant (zoals vacatures, nieuwe projecten, vraag voor samenwerking, interessante symposia, etc.) wordt graag ingewacht om in het eerstvolgende VLIZINE te worden opgenomen. Dit bericht bereikt u via de VLIZINE rondzendlijst. Om u uit te schrijven, stuur een e-mail naar info@vliz.be met in de subjectline: 'unsubscribe VLIZINE'. Inschrijven op dezelfde manier met vermelding: 'subscribe VLIZINE'. Archieven van dit e-zine zijn raadpleegbaar via deze [link](#).

INHOUD

1. Kalender

- [1.1. Zee en kust voor het onderwijs](#)
- [1.2. Oceanen en klimaatwijzigingen: drie bijzondere conferenties](#)
- [1.3. Tentoonstelling door Belgische Marine: 'De zee: een poort op de wereld'](#)
- [1.4. Cursus Zeeanimator voor wie kinderen de zee wil laten ontdekken](#)
- [1.5. Hoever staat Europa met het in kaart brengen van de zeebodem?](#)
- [1.6. Studiedag rond innovatie aan de kust](#)

2. Publicaties

- [2.1. 'Navigating the Future III' – een blauwdruk voor de Europese mariene wetenschappen van de toekomst](#)
- [2.2. Nieuw boek over wereldwijde oceaanstromingen](#)
- [2.3. De 'State of the Coast of the Southern North Sea'](#)
- [2.4. Ecologische waarde van Belgisch deel Noordzee in digitale kaarten](#)

3. In memoriam: dr. Els Gysels

4. Varia

- [4.1. Educatief zeeproject 'Expeditie Zeeleeuw' en opvolger 'Planeet Zee'](#)
- [4.2. Nederlandse 'zeewetenschappelijk landschap' hertekend](#)
- [4.3. Zeezoogdierennieuws](#)
- [4.4. Doctoraatsverdedigingen e.a.](#)

1.1. ZEE EN KUST VOOR HET ONDERWIJS

In de komende maanden staan twee belangrijke zee- en kustevenementen gepland, specifiek gericht naar het onderwijs. Op 9 en 10 februari organiseren het VLIZ, de Vereniging Leerkrachten Aardrijkskunde (VLA) en het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer i.s.m. de Provincie West-Vlaanderen een uniek tweedaags symposium. Dit symposium, getiteld 'De Noordzee, geografisch bekeken' vindt plaats in het Provinciaal Hof te Brugge. Aan de hand van workshops, lezingen en een bedrijvenmarkt worden de Noordzee en de aangrenzende kuststreek uitvoerig belicht voor een doelpubliek van leraren, studenten, wetenschappers en andere geïnteresseerden. Uitgebreide informatie over het programma, de lezingen en de inschrijvingen vindt u op: <http://www.vliz.be> en <http://www.vla-geo.org>.

En op woensdag 21 maart kunnen leerkrachten kleuter-, lager- en eerste graad secundair onderwijs gratis inspiratie opdoen in het centrum Duin en Zee (Oostende). Op deze pedagogische studiedag, georganiseerd door de Provincie West-Vlaanderen, Horizon Educatief en VBNC De Nachtegaal, zullen een breed gamma aan leerpakketten, methodieken, suggesties voor uitstappen, e.d. worden voorgesteld via workshops, voorstellingen en demonstraties

allerhande. Het programma loopt van 12.00 tot 17.00 uur. Op aanvraag (geert.verbeure@west-vlaanderen.be) kan hieraan eventueel een voormiddagprogramma worden toegevoegd. Een gedetailleerd programma verschijnt in het tijdschrift Klasse (februari) of op de website <http://www.weekvandeze.be> vanaf medio januari 2007.

1.2. OCEANEN EN KLIMAATSWIJZIGINGEN: DRIE BIJZONDERE CONFERENTIES

Voor wie interesse heeft in hoe oceanen en klimaatwijzigingen interageren, staan er drie zeer interessante symposia in het verschiet. Van 19 tot en met 24 mei 2007 verzorgen het Oostenrijkse Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWF), de European Science Foundation (ESF) en de Leopold-Franzens-Universiteit van Innsbruck (LFUI) de conferentie 'Ocean Controls in Abrupt Climate Change' in het Oostenrijkse Obergurgl (www.esf.org/conferences/07221). Van 27 tot en met 31 augustus 2007 besteedt het 42ste European Marine Biology Symposium speciale aandacht aan de problematiek van klimaatseffecten op mariene ecosystemen (www.ir-symposia.com/Conf_home.asp?ConferenceCode=EMBS%202007) tijdens een conferentie in het Duitse Kiel.

En nog veraf, maar bijzonder ambitieus, is het 'Symposium on Effects of Climate Change on the World Oceans' dat in het voorjaar 2008 zal plaatsvinden in het Spaanse Gijón, en gedragen wordt door ICES, PICES en IOC.

1.3. TENTOONSTELLING DOOR BELGISCHE MARINE: 'DE ZEE : EEN POORT OP DE WERELD'

Sinds kort en nog tot 31 mei 2007 loopt in het Legermuseum te Brussel een tentoonstelling met als titel: 'De zee: een poort op de wereld'. De tentoonstelling kadert in het 175-jarig bestaan van de Belgische Marine en belicht, naast de rol van de Marine in de geschiedenis van België, ook thema's als koopvaardij, Antarctica en oceanografie, en het leven en de uitrusting van zeelui (<http://www.museedelarmee.be/> onder Agenda).

1.4. CURSUS ZEEANIMATOR VOOR WIE KINDEREN DE ZEE WIL LATEN ONTDEKKEN

Sta je te springen om kinderen de natuur aan zee te laten ontdekken en beleven? De cursus Zeeanimator, een organisatie van de Provinciedienst NME i.s.m. Horizon Educatief en het Duinenhuis Koksijde, is een stap in de goede richting. Kant en klare veldwerkpakketten die in het kader van de Week van de Zee zijn ontwikkeld, zijn de sleutels voor veldwerk aan zee. Voorkennis is niet vereist. De opleiding is gespreid over zeven dinsdagnamiddagen (27/2, 6/3, 13/3, 20/3, 17/4, 24/4, 8/5: telkens van 13.30-16.30 uur) en gaat door in het Duinenhuis te Koksijde. De deelname bedraagt 20 EUR. Meer info en inschrijven: steunpunt NME Kust (050/40 33 11; 059/34 01 64).

1.5. HOEVER STAAT EUROPA MET HET IN KAART BRENGEN VAN DE ZEEBODEM?

Het antwoord op deze vraag zal ongetwijfeld gebracht worden op de conferentie van 14-15 maart 2007 te Dublin, waar het Europese 'Mapping European Seabed Habitats' project MESH zijn eindresultaten presenteert. De organisatie gaat uit van het Ierse Marien Instituut i.s.m. de diverse MESH-partners. Meer info op: <http://www.searchmesh.net>.

1.6. STUDIEDAG ROND INNOVATIE AAN DE KUST

Hoe kan innovatie zowel de Belgische als Nederlandse kust economie aanzwengelen? Dat is de hoofdvraag waarop deze studiedag een antwoord probeert te vinden. Vooraanstaande experts met ervaring in binnen- en buitenland halen voorbeeldprojecten aan die tonen hoe de toeristische sector kan evolueren naar een concurrerende en dynamische economische sector. De studiedag 'Toeristische innovatie aan de kust' vindt plaats op 2 februari 2007 (10.00-16.00 uur) in het Casino Kursaal Oostende, en is een organisatie van Delta Kust. Delta Kust is een samenwerking tussen de provincies Zuid-Holland, Zeeland en West-Vlaanderen binnen de Rijn-Schelde Delta Samenwerking. Op donderdagavond 1 februari (20.00-22.00 uur) is er aanvullend een avondprogramma voorzien over de strategische ontwikkeling van Oostende en de Vlaamse kust. Meer info: hannelore.maelfait@kustbeheer.be of <http://www.kustbeheer.be>.

2.1. 'NAVIGATING THE FUTURE III' – EEN BLAUWDRIJK VOOR DE EUROPESE MARIENE WETENSCHAPPEN VAN DE TOEKOMST

Vorige week liep dit toonaangevende rapport van de drukpersen. En het moet gezegd, 'Navigating the Future III' is een schot in de roos. Dit document van de Marine Board van de European Science Foundation zet alvast de krijtlijnen uit voor een Europese strategie inzake marien onderzoek. Het documenteert de belangrijkste thematische onderzoeksprioriteiten voor Europa, rekening houdend met de prioriteiten binnen het 7de Kaderprogramma, het Europese maritieme beleid, de nationale onderzoeksprogramma's, de Europese Mariene Strategie en de Galway

Declaration 2004. Daardoor geeft het een goed beeld van de uitdagingen en opportuniteiten in het marien onderzoek en qua technologische ontwikkeling, als basis voor het uittekenen van toekomstige prioriteiten en strategieën. Daarnaast geeft dit 68 pagina's tellende rapport een klaar overzicht van de belangrijkste organisaties en netwerken die op Europees vlak het zeeonderzoek helpen sturen. Exemplaren zijn te bestellen via: www.esf.org.

2.2. NIEUW BOEK OVER WERELDWIJDE OCEAANSTROMINGEN

NIOZ oceanograaf Hendrik van Aken beschrijft in het nieuwe boek 'The Oceanic Thermohaline Circulation, an Introduction' hoe de wereldwijde oceaanstromingen met elkaar samenhangen en hoe deze de atmosfeer beïnvloeden. Het boek verscheen op 24 november bij Springer Verlag.

In de discussies over klimaatvariabiliteit en klimaatverandering op tijdschalen van jaren tot duizenden jaren, spelen de grote oceaanstromingen een belangrijke rol vanwege de enorme warmtecapaciteit van de oceanen. De bovenste meters van de oceanen hebben immers een even grote warmtecapaciteit als de hele atmosfeer daarboven. De oceanen kunnen hierbij zowel een aandrijvende als een dempende rol vervullen bij veranderingen in de atmosfeer erboven. In het boek staat de thermohaliene circulatie (THC) – die de grote oppervlakte- en diepe stromingen in de vier oceanen met elkaar verbindt – centraal. De basiskarakteristieken, de dynamiek en de interacties van de THC met het klimaat van onze planeet worden helder uitgelegd. Dit boek richt zich op gevorderde bachelor en master studenten in de fysische oceanografie, klimatologie, milieuwetenschappen, paleoceanografie, mariene biologen en chemici. Het boek vult het gat tussen de algemene oceanografische tekstboeken en de gespecialiseerde artikelen in de wetenschappelijke tijdschriften over dit onderwerp. Meer info: http://www.nioz.nl/nioz_nl/d2504e53074b830694b1c8df0c08a74a.php#b2411nl.

2.3. DE 'STATE OF THE COAST OF THE SOUTHERN NORTH SEA'

Zit je met vragen als: 'Hoe is het gesteld met het strandwater aan de kust?', 'Vermindert de olievervuiling op zee?', 'Wat is de rol van zeehavens, toerisme en visserij in de lokale economie?', enz., dan is dit boek zeker iets voor u! In een rijkelijk geïllustreerd werk, vol grafiek- en kaartmateriaal, worden verschillende aspecten van de zuidelijke Noordzee belicht.

Niet minder dan 45 aandachtsthema's voor 1700 (kust- en hinterland)gemeenten uit de regio's Zeeland, West-Vlaanderen, Nord-Pas de Calais, Kent, Essex en Greater London passeren de revue. De resultaten samengevat in dit boek zijn ook toegankelijk via: <http://www.vliz.be/projects/SAIL>.

2.4. ECOLOGISCHE WAARDE VAN BELGISCH DEEL NOORDZEE IN DIGITALE KAARTEN

De vraag wordt wel eens gesteld: welke gebieden in het Belgisch deel van de Noordzee zijn het waardevolst voor dieren en planten? Een op het eerste zicht simpele vraag die echter heel wat voeten in de aarde heeft om ze gefundeerd te beantwoorden... Wat er ook van zij, het project BWZee, ressorterend onder de SPSD-II actie van het Belgisch Federaal Wetenschapsbeleid en uitgevoerd door vijf wetenschappelijke groepen (UGent Mariene Biologie, RCMG, INBO, ILVO en VLIZ) werkte een methodologie uit en produceerde nu ook synthetiserende kaarten met de relatieve waarde van verschillende deelgebieden. Op <http://www.vliz.be/projects/bwzee/atlas.php> kun je de atlas-applicatie opstarten en zelf kiezen of u een globaal waardeoordeel wenst te zien, of een evaluatie enkel op basis van vogels, epi- of macrobenthos, of demersale vis. Ook een aantal fysische parameters (zoals slib-klei gehalte, mediane korrelgrootte, ...) kunnen worden afgebeeld. Een aanrader!

3. IN MEMORIAM: DR. ELS GYSELS

Op 4 juli 2006, op veel te jonge leeftijd, overleed dr. Els Gysels tijdens een ongeval in de Zwitserse Alpen. Geboren op 24 juni 1970 te Herentals, begon Els haar studies in de dierkunde te Leuven in 1991 en behaalde in 1995 het diploma van Licentiaat in de Wetenschappen (Biologie). Haar thesis zoomde in op de ecologie van Afrikaanse cichliden. Van 1997 tot 2003 bereidde ze aan de KULeuven met een IWT beurs een doctoraat voor i.v.m. de "Genetische structuur en evolutionaire patronen van *Pomatoschistus* grondels op het Europees continentaal plat en in de Middellandse Zee". Tijdens deze periode nam ze deel aan staalnamecampagnes op de Noordzee aan boord van de onderzoeksschepen Zeeleeuw en Belgica, en verbleef ze tijdens twee stages te Noorwegen (Bergen). Ze schreef meerdere internationaal zeer gewaardeerde wetenschappelijke publicaties en behaalde haar doctoraatsdiploma in juni 2003. Sinds de zomer van 2003 was ze tewerkgesteld als wetenschappelijke schrijfster in een biomedisch editing bureau te Lier. Els was een loyale medewerkster, gebeten door de zee en het onderzoek, gefascineerd door de bergen. Ze stond op het punt in het huwelijksbootje te treden.

4.1. EDUCATIEF ZEEPROJECT 'EXPEDITIE ZEELEEUW' EN OPVOLGER 'PLANEET ZEE'

In het educatieve e-learning project 'Expeditie Zeeleeuw' (www.expeditiezeeleeuw.be) gingen de voorbije twee jaar ca. 2500 leerlingen uit meer dan 100 Vlaamse klassen op zoek naar creatieve oplossingen voor tien zeeproblemen. De klas die de meest degelijke en creatieve oplossingen bedenkt, wint een échte expeditie gedurende een week aan boord van het onderzoeksschip Zeeleeuw. Ook dit jaar kunnen klassen opnieuw inschrijven voor deze unieke wedstrijd. 'Expeditie Zeeleeuw' is een initiatief van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) i.s.m. SHE Consultancy en DAB Vloot van de Vlaamse overheid. Het is gefinancierd binnen het actieplan wetenschapsinformatie van de Vlaamse overheid.

Intussen is ook al een vervolgproject geschreven... en goedgekeurd! Het nieuwe 'Planeet Zee' is samen met 17 andere projecten uit 94 aanvragen geselecteerd voor financiering, en zal starten begin 2008. In het nu volgende jaar zal hard worden gewerkt om – vanuit de ervaringen van 'Expeditie Zeeleeuw' – dit nieuwe project gestalte te geven. Onderzoeksgroepen die interesse vertonen om mee te werken aan dit initiatief, kunnen contact opnemen met Jan Seys (jan.seys@vliz.be; Tel.: 059/34 21 30).

4.2. NEDERLANDSE 'ZEEWETENSCHAPPELIJK LANDSCHAP' HERTEKEND

Voor wie regelmatig contact heeft met zeewetenschappers uit het noorden, zal dit geen nieuws zijn. Nederland heeft er sinds kort een aantal nieuwe namen voor zee-instituten/consortia bij. In wezen betreft het een hergroeperen van bestaande expertise rond drie hoofdpijlers:

- IMARES, dat zich op strategisch en toegepast marien ecologisch onderzoek richt. Het is samengesteld uit het RIVO, en uit onderdelen van Alterra en TNO-Delft
- FOKUZ, is een gezamenlijk onderzoeksprogramma fundamenteel onderzoek van kust en zee, ontwikkeld door het Nederlands Instituut voor Onderzoek ter Zee (NIOZ) en het Nederlands Instituut voor Ecologisch Onderzoek (NIOO)
- Het DELTA-instituut, dat een nieuw kennis- en innovatiecentrum moet worden m.b.t. waterbeheer en bouwen in deltagebieden

4.3. ZEEZOOGDIERENNIEUWS

De winter is nauwelijks gestart of daar zijn ze terug: de bruinvissen! Op 20-21-22 december noteerden zeevogeltellers van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek in totaal niet minder dan 150 bruinvissen in het Belgisch deel van de Noordzee. Ook de witsnuitdolfijn was van de partij, met resp. 4 en 7 exemplaren op 20 en 21 december.

Intussen blijkt uit een rapport van het NIOZ en IMARES dat 53-70% van alle op de Nederlandse kust dood aanspoelende bruinvissen bijvangstslachtoffers zijn, d.w.z. dat ze zijn verdrongen in visnetten.

4.4. DOCTORAATSVERDEDIGINGEN

- Nog net voor de zomer, op 8 juni 2006, doctoreerde **Jared Bosire** aan de Vrije Universiteit Brussel op het onderwerp: 'Restoration of ecosystem functioning in restored mangroves in Kenya: implications for management'.
- Met 'Modelling spatio-temporal dynamics of a Kenyan mangrove forest' als titel behaalde ook **Paul Obade** zijn doctoraatstitel aan dezelfde universiteit, op 15 september 2006.
- Op 6 november 2006 verdedigde **David Dehenauw** zijn doctoraal proefschrift aan de Vrije Universiteit Brussel, met als titel: 'Contribution to severe weather and multimodal ensemble forecasting in Belgium'.
- **Sofie Vandendriessche** moest niet onderdoen bij de verdediging van haar doctoraat op 15 december 2006 aan de Universiteit Gent. Titel van haar proefschrift was: 'Floating seaweed as ephemeral neustonic habitat'.
- **Maarten Stevens** doctoreerde dan weer op 22 december 2006 aan de KULeuven, op onderzoek over 'Intertidal and basin-wide habitat use of fishes in the Scheldt Estuary'.
- En op 12 januari 2007 is het de beurt aan **Annick Verween** (UGent) om een doctoraatsproefschrift te verdedigen over: 'Biologische kennis als een instrument voor een ecologische verantwoorde biofouling beheersing: een case-studie van de invasieve mossel *Mytilopsis leucophaeata* in Europa'.

5. VRAAGBAAK DE 'ZEELOODS'

Via deze rubriek kan iedereen oproepen lanceren voor samenwerking, gezamenlijk gebruik van materiaal, vraag naar levende en andere monsters, enz. De informatie dient gestuurd te worden naar Jan Seys (jan.seys@vliz.be). We nemen het bericht op in de vraagbaak van één van de volgende VLIZINES.

DISCLAIMER

VLIZINE heeft als doel informatie te verstrekken. Eventuele standpunten zijn die van de auteurs en stemmen niet noodzakelijk overeen met die van het VLIZ. Het VLIZ is niet verantwoordelijk voor enige schade opgelopen ten gevolge van foutieve of verkeerd geïnterpreteerde informatie in dit e-zine, noch voor de inhoud van websites waarnaar verwezen wordt. Uw adres opgenomen in onze e-zine rondzendlijst wordt niet aan derden doorgegeven zonder uw toestemming en wordt niet gebruikt voor commerciële doeleinden.

COPYRIGHT

Copyright © 2006 Vlaams Instituut voor de Zee. Delen uit dit e-zine mogen in andere publicaties worden overgenomen, maar uitsluitend met bronvermelding. Deze publicatie mag wel in haar geheel ter kennismaking worden doorgestuurd naar derden.

LID WORDEN VAN HET VLIZ KAN

Meer info vindt u op onze website.

WEBSITE

<http://www.vliz.be>

VLIZ

Vlaams Instituut voor de Zee vzw

Flanders Marine Institute

Vismijn Pakhuizen 45-52 - B-8400 Oostende, Belgium

Tel. +32/(0)59 34 21 30

Fax +32/(0)59 34 21 31

<http://www.vliz.be>